

Opinnäytetyö (AMK)

Esittävä taide

Teatteri

2012

Hanna Vähäniemi

TEATTERI, JOKA MUUTTAA MAAILMAA

– katsaus teatteriin vaikuttamisen välineenä

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Esittävä taide | Teatteri

Kevät 2012 | 31

Marja Kangas

Hanna Vähäniemi

TEATTERI, JOKA MUUTTA MAAILMAA

Opinnäytetyössäni tarkastelen teatteria vaikuttamisen välineenä. Työssä tutkin ensin teatterilla vaikuttamisen historiaa kahden itseäni kiinnostavan teatteriteoreetikon Bertolt Brechtin (1898–1956) ja Augusto Boalin (1931–2009) kautta. Historian jälkeen siirryn tähän hetkeen ja tarkastelen teatterilla vaikuttamista oman teatteriajatteluni ja omien kokemusteni kautta.

Käytännön esimerkkeinä käytän sekä havaintojani Nopean toiminnan teatterin kurssilta, joka järjestettiin keväällä 2011 Juhana Herttuan ilmaisulukiassa, että kokemuksiani taiteellisen opinnäytetyöni, *Haistattelunäytelmä – eli rakas paska maailma*, tekoprosessista. Prosessin arvioinnissa käytän kyselyä, johon näytelmässä mukana olleet nuoret vastasivat. Sekä Nopean toiminnan teatterin kurssi että *Haistattelunäytelmä* toteutettiin osana EU-rahoitteista Moving in, Moving on (MIMO) -hanketta, jonka tarkoituksena on kehittää soveltavan taiteen menetelmiä sosiaali- ja nuorisotyöhön. Myös tämä kirjallinen opinnäytetyö on toteutettu osana MIMO -hanketta.

Bertolt Brecht oli saksalainen teatteriteoreetikko ja ohjaaja, joka tunnetaan eepin teatterin kehittäjänä ja yhteiskunnallisen teatterin isänä. Brecht halusi katsojien eläytymisen sijaan katsovan esityksiä kriittisesti ja näkemään näytelmässä esitettyjen epäkohtien kautta myös todellisessa maailmassa olevat epäkohdat. Yhteiskunnalliset aiheet ja uudenlainen katsomisen tapa leimasivat Brechtin teatteria.

Augusto Boal oli brasilialainen teatteriohjaaja, joka kehitti sorrettujen teatterin. Boalin kuuluisimpia menetelmiä on forum-teatteri. Boal tähtäsi sorrettujen teatterillaan konkreettisesti maailman muuttamiseen. Hän halusi aktivoida yleisön teatterin avulla toimimaan myös oikeassa elämässä sortoa vastaan ja yhteiskunnan muuttamiseksi. Boal on kehittänyt myös lakiasäättävän teatterin, jonka avulla voidaan luoda oikeita lakialoitteita.

Työni avulla haluan todistaa, että teatterin ei pitäisi olla vain viihdettä tai ajanvietettä. Teatteri on oikein käytettynä voimallinen vaikuttamisen väline ja teatterintekijöiden tulisi käyttää sitä.

ASIASANAT:

teatteri, vaikuttaminen, esittävät taiteet, osallistava teatteri, yhteisöteatteri

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Performing Arts | Theatre

Spring 2012 | 31

Marja Kangas

Hanna Vähäniemi

THEATRE THAT CHANGES THE WORLD

In my bachelor's thesis I study theatre as a means to influence society. I study political theatre and other theatre-based methods that are trying to make a difference. First I look at the historical aspect through two interesting theatre-theorists: Bertolt Brecht (1899–1956) and Augusto Boal (1931–2009). After the glance in the history of theatre I get back to this day. I study the subject through my own experiences and point of views as a theatre-professional.

In this thesis I am using my own experiences as practical examples: observations from Rapid action theatre -course, that was held in Juhana Herttua highschool in spring 2011 and experiences from making *Haistattelunäytelmä – eli rakas paska maailma* -performance. Both the course and the performance were organized as a part of EU -funded Moving in, Moving on -project (MIMO). MIMO -projects goal is to develop art-based methods for youth- and social-work. This bachelor's thesis is also part of MIMO -project.

Bertolt Brecht was a German director and a playwright who is known as the developer of epic theatre. Brecht wanted the audience to learn to watch performances with a critical eye, instead of living the play with their emotions. He wanted them to see the bad things in world through theatre.

Augusto Boal was a Brazilian director who invented theatre of the oppressed. His most famous method is forum-theatre. Boal's aim in theatre was literally to change the world. He wanted to activate the audience to act in real life and fight against oppression and towards changing the society. Boal has also developed legislative theatre, through which real law-propositions can be created.

With this thesis I want to prove that theatre should never be only a means to entertain. If used right, theatre is powerful tool of change and everyone who works in the field of theatre should use it so.

KEYWORDS:

theatre, performing arts, communal theatre

Tämä opinnäytetyö on toteutettu osana Moving In, Moving On! (MIMO) – hanketta.

MIMO
MOVING IN,
MOVING ON!

**CENTRAL BALTIC
INTERREG IV A
PROGRAMME
2007–2013**

**EUROPEAN UNION
EUROPEAN REGIONAL DEVELOPMENT FUND
INVESTING IN YOUR FUTURE**

”Moving In, Moving On! Application of Art-Based Methods to Social and Youth Work” on kolmevuotinen (1.11.2010-31.12.2013) EU -rahoitteinen Viron ja Etelä-Suomen alueen tutkimus -ja kehittämishanke. Central Baltic -ohjelmasta rahoituksensa saavan hankkeen tarkoituksena on kehittää soveltavan taiteen työskentelymenetelmiä sosiaali- ja nuorisotyön käyttöön. Kohderyhmänä ovat 13–17-vuotiaat, erityisesti syrjäytymisvaarassa olevat nuoret.

MIMOssa toteutetaan moniammatillista työskentelyä edistävä koulutus perus- ja täydennyskoulutusopiskelijoille, toteutetaan lukuisa määrä teatteriin ja tanssiin painottuvia työpajoja nuorille sekä kiinnitetään huomiota mediakasvatuksen näkökulmiin ja mm. sosiaalisen median hyödyntämiseen.

Hankkeen partnereina ovat virolainen konsulttiyritys PW Partners AS, Tarton yliopiston Viljandin Kulttuuriakatemia, tallinalainen Von Krahl teatteri, HUMAK ja Turun kaupungin nuorisoasiainkeskus. Pääpartnerina on Turun ammattikorkeakoulu ja sen kolme tulosaluetta: Taideakatemia, Hyvinvointipalvelut ja Terveysala.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TEATTERILLA VAIKUTTAMISEN HISTORIAA	9
2.1 Yhteiskunnallinen teatteri ja Bertolt Brecht	9
2.1.1 Eepinen teatteri	10
2.1.2 Vieraannuttaminen	12
2.2 Augusto Boal ja Sorrettujen teatteri	14
2.2.1 Forum-teatteri	14
2.2.2 Lakiasäätävä teatteri	16
3 TEATTERILLA VAIKUTTAMINEN VÄHÄNIEMEN MAAILMASSA	18
3.1 Vähäniemen vaikuttamisen manifesti	18
3.2 Kertomuksia ja kokemuksia nopean toiminnan teatterin kurssilta	21
3.3 Tavoitteena muutos – <i>Haistattelunäytelmä eli rakas paska maailma</i>	25
3.3.1 Esityksen tekoprosessin vaikutus tekijöihin	26
3.3.2 Esityksen vaikutus yleisöön – tekijöiden arvio	27
3.3.3 Voiko teatterilla vaikuttaa?	28
4 YHTEENVETO	29
LÄHTEET	31

LIITTEET

Liite 1. Manifesti

Liite 2. Kysely, Haistattelunäytelmä – eli rakas paska maailma

1 JOHDANTO

Me elämme jatkuvan ärsyke- ja informaatiotulvan keskellä. Internet, televisio, media, elokuvat, musiikkivideot, mainokset... Visuaalisia, emotionaalisia ja älyllisiä ärsykeitä syötetään meille jatkuvasti ja kaikkialla. Mitä tästä kaikesta niin sanotusti jää käteen? Mikä kuva, video tai mainos jää mieleen? Mitä muistamme 20 vuoden päästä? Mistä vaikutumme?

Entäpä sitten taide, millainen rooli sille jää tässä ylivirittyneessä ärsykeyhteiskunnassa? Taide voidaan määritellä inhimilliseksi toiminnaksi, joka luo esteettisiä elämyksiä tuottavia ja inhimillisyyden eri puolia valottavia taideteoksia. Yleisesti taiteenlajeiksi luetaan muun muassa kuvataide, rakennustaide, musiikki, kaunokirjallisuus ja näyttämötaide alalajeineen. (Suomalainen tietosanakirja 1993, 534.) Esittävä taide on nimensä mukaisesti taidetta, joka perustuu esittämiseen, esitykseen. Esittävän taiteen piiriin kuuluvat muun muassa teatteri, tanssi ja sirkus. (Wikipedia 2012a.)

Esittävä taide erottuu muista taiteenlajeista, koska siinä on aina läsnä oikean ihmisen kohtaaminen. Olipa esitys millainen tahansa ja siinä tapahtuva esiintyjän ja katsojan välinen vuorovaikutus miten vähäistä tahansa, on kyseessä aina konkreettinen ihmisten välinen kohtaaminen. Uskallan väittää että teatterissa tuo kohtaamisen mahdollisuus on läsnä selkeämpänä ja herkempänä kuin muissa esittävän taiteen muodoissa. Tämä siksi, että teatteri nojaa jokaiselle ihmiselle tuttuihin ja luontaisiin viestinnän tapoihin; puheeseen ja toimintaan. Teatterin kieli on yleensä tavalliselle katsojalle tunnistettavampaa kuin vaikkapa tanssin liikekieli. Teatterilla on kaikki valmiudet ja mahdollisuudet yltää todella lähelle ihmistä, katsojaa. Teatterin soveltamismahdollisuudet ovat loputtomat, myös vaikuttamisen saralla. Teatteri voidaan valjastaa esimerkiksi työyhteisön hyvinvoinnin edistämiseen, koululaisten päihde- tai seksuaalikasvatukseen tai vanhusten elämänlaadun parantamiseen.

Teatterin mahdollisuuksia on ajan saatossa hyödynnetty eri tavoin ja katsojiin tai osallistujiin on pyritty vaikuttamaan monin keinoin. Myös vaikuttamisen ta-

voitteet ovat olleet moninaisia. Työssäni tarkastelen ensin teatterilla vaikuttamisen historiaa kahden itseäni kiinnostavan esimerkin kautta ja sen jälkeen pohdin vaikuttamisen pyrkimystä oman teatterikäsitteeni sekä omien kokemusteni kautta. Käytännön esimerkkitapauksina käytän Juhana Herttuan ilmaisulukiassa pidettyä Nopean toiminnan teatterin kurssia sekä taiteellista opinnäytetyötäni *Haistattelunäytelmä – eli rakas paska maailma* -esitysprojektia ja siinä mukana olleiden nuorten ajatuksia aiheesta. Nopean toiminnan teatterin kurssilla pyrittiin löytämään ajankohtaisia aiheita esityksille ja toteutettiin useita esityksiä julkiseen tilaan. *Haistattelunäytelmä* niin ikään pyrki vaikuttamaan ja aiheet esitykseen haettiin nuorilta itseltään. Samalla pyrittiin aktivoimaan nuoria tarkastelemaan maailmaa kriittisemmin ja kiinnittämään huomiota asioihin, joihin he halusivat vaikuttaa. Sekä Nopean toiminnan teatterin kurssi että *Haistattelunäytelmä* toteutettiin osana Moving in, Moving on (MIMO) -hanketta, joka on EU-rahoitteinen kolmivuotinen tutkimus- ja kehityshanke. Hanke pyrkii kehittämään taidelähtöisiä menetelmiä sosiaali- ja nuorisotyöhön.

Mielestäni hyvä teatteritaide on sellaista, joka jättää jäljen, jää vaivaamaan. Teatteriesityksen tulisi pysäyttää, pakottaa katsoja pohtimaan ja kyseenalaistamaan maailmaa. Esityksestä poistuessa katsojan tulisi olla muuttunut, edes hetkellisesti. Jokin hänessä tulisi olla toisin kuin ennen esityksen näkemistä. Hyvä esitys on sellainen, joka tuntuu ja liikauttaa jotakin ihmisen sisällä. Sellainen, joka palaa mieleen vielä viikkojen, kuukausien ja vuosienkin päästä. Onko tällainen vaikuttavuus mahdollista? Voiko teatteri vaikuttaa katsojaansa pitkäkestoisesti? Teatterin vaikutus sen tekijään tai harrastajaan lienee helposti todistettavissa ja todettavissa, mutta entäpä vaikutus katsojaan?

Väitän, että teatterilla on kaikki mahdollisuudet pitkäkestoiseen vaikuttamiseen sen ominaislaadun myötä. Teatteri tulee iholle, on kontaktissa yleisöönsä täysin erilaisella tavalla kuin esimerkiksi elokuva, taidenäyttely tai konsertti. Teatterissa on mahdollisuus hyödyntää ja stimuloida näkö- ja kuuloaistin lisäksi muitakin aisteja. Kuten jo mainitsin, teatterissa kohtaamme konkreettisesti toisen ihmisen, fyysisesti ja henkisesti. Siinä piilee teatterin ominaislaadun voima ja siksi mielestäni juuri teatterin tulisi pystyä vaikuttamaan katsojiinsa, jos jonkun tai-

teenlajin. Tässä työssä pyrin näyttämään toteen sen, että teatterilla vaikuttaminen on mahdollista ja perustelevaa miksi se on suotavaa ja mielestäni jopa pakollista.

2 TEATTERILLA VAIKUTTAMISEN HISTORIAA

Historian saatossa teatterilla on ollut monenlaisia tehtäviä, eikä se suinkaan ole ollut pelkkää viihdykettä tai sirkushuvia. Teatteri on muun muassa valjastettu valistuksellisiin ja opetuksellisiin tehtäviin, esimerkiksi keskiajalla miraakkeli- ja mysteerinäytelmien muodossa kirkon toimesta (Pätsi 2010, 14). Teatteri on lähökohdiltaankin sidoksissa uskontoihin, sillä sen synnyn ajatellaan olevan muinaisissa uskonnollisissa rituaaleissa ja tarinankerronnan perinteessä (Pätsi 2010, 11). Ajasta ja paikasta riippuen teatterilla vaikuttaminen on ollut hyvin monimuotoista. Seuraavaksi esittelen joitain lähihistoriaan kuuluvia henkilöitä ja teorioita jotka kiinnostavat itseäni ja liittyvät teatterilla vaikuttamiseen.

2.1 Yhteiskunnallinen teatteri ja Bertolt Brecht

TEATTERI

Valoihin astuvat

oivaltaminen, ilo,

muutos.

(Brecht 1991, 11.)

Kaikki taide on poliittista. Vai onko? Poliittisen määrittely taiteessa liittyy juurikin siihen, miten katsojaan pyritään vaikuttamaan. ”Yleiskielessä sanalla politiikka tarkoitetaan usein johonkin tiettyyn kokonaisnäkemykseen tai aatteeseen pohjautuvaa toimintaa, jolla pyritään vaikuttamaan valtiollisiin, valtioiden välisiin tai yhteiskunnallisiin asioihin tai jolla hoidetaan niitä” (Wikipedia 2012b). Poliittinen sisältää yhteiskunnallisen ja ajankohtaisen latauksen; pyrkimyksen vaikuttaa katsojan poliittiseen näkemykseen, maailmankatsomukseen ja valintoihin. Yhteiskunnallinen teatteri on poliittisesti latautunutta ja aikansa yhteiskuntaan sidottua.

Yhteiskunnallisella teatterilla tarkoitetaan sellaisia teatterin muotoja, joilla voidaan katsoa olevan poliittisia tarkoituksia ja joiden aiheet ovat voimakkaasti yhteiskunnallisia ja ajankohtaisia. Saksalainen ohjaaja, näytelmäkirjailija ja teatteriteoreetikko Bertolt Brecht (1898–1956) töineen kuuluu yhteiskunnallisen teatterin piiriin. Hän käsitteli esityksissään voimakkaasti yhteiskunnallisia aiheita ja hänen elämäntyönsä on jättänyt lähtemättömän jäljen teatterihistoriaan. Taiteessa sanat yhteiskunnallinen ja poliittinen liittyvät aina tiiviisti oman aikansa vallitseviin oloihin. Näin on myös Brechtin kohdalla. Hän eli sosialismin nousukaudella, jolloin työväenluokat nousivat vastustamaan kapitalistista valtakoneistoa. Yhteiskunta oli liikkeessä ja maailma tarvitsi muutosta, asiat eivät olleet sillä tolalla kuin piti. Brecht näki tässä teatterin muutoksen mahdollisuuden. Hän näki ajassa teatterin tilaisuuden kasvaa muutoksen välineeksi, tärkeäksi yhteiskunnalliseksi vaikuttajaksi. (Brecht 1991, 146.)

2.1.1 Eepinen teatteri

Brecht kritisoi voimakkaasti oman aikansa teatteriperinnettä ja asettui niin kutsuttua aristotelista dramatiikkaa eli draamallista teatteria vastaan. Draamallisella teatterilla tarkoitetaan tässä Brechtin aikana vallalla ollutta teatterin tekemisen tapaa, joka pohjautui antiikin teatteriperinteeseen ja filosofi Aristoteleen teatteriteoriaan. Aristoteleen mukaan näytelmässä on oltava alku, keskikohta ja loppu ja sen tulee edetä niin sanotun draaman kaaren mukaisesti. Draamalliselle teatterille tyypillistä oli myös se, että katsojan haluttiin samaistuvan näytelmän roolihenkilöihin ja eläytyvän esityksen tapahtumiin (Pätsi 2010, 112).

Brecht tunnetaan parhaiten eepisen teatterin kehittäjänä, vaikkei eepinen teatteri suinkaan ollut hänen keksintönsä. Eepistä draamaa oli aiemmin kehittänyt esimerkiksi saksalainen teatteriohjaaja Erwin Piscator, jonka töistä Brechtkin inspiroitui (Pätsi 2010, 114–115). Brecht kehitti eepisen teatterin teoriansa teatterin uudistumisen tarpeisiin ja asettui vastakkain vallitsevien perinteiden kanssa. Eepisen teatterin ytimenä on halu saada katsoja ajattelemaan järjellään, ei reagoimaan tunteillaan esityksen tapahtumiin. Brecht halusi saada

yleisönsä pohtimaan käsiteltyjä yhteiskunnallisia epäkohtia ja sitä kautta vaikuttaa yleisöön ja heidän toimintaansa todellisessa elämässä. (Pätsi 2010, 114.)

Eepinen teatteri siis pyrki pohjimmiltaan muuttamaan katsojan tapaa katsoa esityksiä. Brechtin unelmana oli ajatus kriittisestä katsojasta. Vuonna 1927 Brecht kirjoitti eepisestä teatterista näin:

Eepisen teatterin periaatteita ei ole mahdollista tiivistää muutamalla avainsanalla. (--) Olennaista eepisessä teatterissa on ehkä se, ettei se vetoa niinkään paljon katsojan tunteeseen vaan enemmän hänen järkeensä. Katsojan ei pidä eläytyä vaan ajatella ja ottaa kantaa. Mutta olisi täysin väärin yrittää väittää, ettei tällaisessa teatterissa ole tunnetta. (Brecht 1991, 59–60.)

Brecht kävi teatterin kimppuun kokonaisvaltaisesti kritisoidulla paitsi itse draamaa ja näyttelemisen taidetta, myös katsomisen taidetta eli yleisöä. Brecht halusi herättää passiiviset, viihdykettä hakemaan tulleet teatterikatsojat uuteen aktiivisempaan katsomisen tapaan, jossa eläytymisen sijaan korostettaisiin kriittisyyttä. Esikuvaksi tällaiselle uudelle katsomisen tavalle Brecht asetti urheiluyleisön, jolla hänen mukaansa oli se ”asiallinen kriittinen asenne, joka teatterista puuttui”. (Brecht 1991, 14–15.) Urheiluyleisön mainitseminen teatterin yhteydessä miellyttää minua suuresti. Kuinka mahtavaa olisi, jos teatteriesitys saisi aikaan yhtä voimakkaita fyysisiä reaktioita katsojassaan kuin mitä urheilutapahtuma saa. Jos edes kerran olet ponkaissut pystyyn tuoliltasi, heittänyt kädet ilmaan ja huutanut suoraa huutoa, kun joku tekee maalin, tiedät mistä puhun.

Vaikka Brecht ei halunnut katsojien eläytyvän esityksen tapahtumiin, hän ei kielittänyt tunteiden olemassaoloa eepisessä teatterissa. Itse koen, että oikein hyödynnettyä tunteisiin vetoaminen toimii teatterissa erittäin voimakkaana katsojan aktivoimisen keinona. Jos ajankohtaisten aiheiden käsittely tehdään niin, että se vetoaa sekä katsojan järkeen – saa hänet ajattelemaan kriittisesti maailmaa, jossa elää – että hänen tunteisiinsa, voi vaikutus katsojaan olla todella voimakas ja pitkäkestoinen. Koska ihminen ei ajattele pelkästään aivoillaan, vaan myös sydämellään ja tunteillaan, tulisi mielestäni teatterissakin parhaan vaikutuksen aikaansaamiseksi huomioida nämä molemmat.

2.1.2 Vieraannuttaminen

Tärkeimpänä keinona katsojan aktivoimiseen Brecht käytti v-efektiä eli vieraannuttamista. Vieraannuttamisella tarkoitetaan erilaisia keinoja, joilla voidaan esittää katsojaa eläytymästä liikaa näyttämön tapahtumiin. Katsoja pyritään vieraannuttamaan teatterin illuusiosta ja tapahtumat esitetään niin, että itse tapahtumien ja niiden esitystavan välillä on merkittävä ristiriita. Tällöin katsoja näkee tavallisen asian omituisena, mutta tunnistaa sen sitten erilaisessa valossa. Tavoitteena oli herättää katsojassa halu parantaa yhteiskunnan epäkohtia oikeassa elämässä, kun hän ensin huomaa epäkohdat näytelmässä. (Pätsi 2010, 116.) Kirjassaan Näyttelijän tekniikoita Mia Pätsi on koonnut Brechtin keinoja aikaansaada vieraannuttamiseksi:

- luovutaan pyrkimyksestä maagiseen ilmapiiriin
- ei luoda ilmapiiriä näyttämölle
- ei ilmaista puherytmillä tunnetilaa
- tunnetilan purkauksista luovutaan
- ei yritetä hypnotisoida katsojia transsitilaan
- ei yritetä esittää näytelmää tässä ja nyt –tilanteena
- puhutaan suoraan yleisölle
- esitetään nykyajan arkipäivän tapahtumat historiallisina tapahtumina, jolloin näyttelijä ja katsoja huomaavat selkeämmin tapahtuman yhteiskunnalliset epäkohdat

(Pätsi 2010, 116–117.)

Näyttelin itse vuonna 2008 Turun ylioppilasteatterilla *Teurastamojen pyhä Johanna* -näytelmässä. Näytelmä on Bertolt Brechtin kirjoittama ja sen ohjasi teatteri-ilmaisun ohjaaja Elina Kilkku. Esitys toteutettiin eräänlaisena eepin teatterin tutkielmana, jossa ohjaaja pyrki toteuttamaan kaikkia mahdollisia eepin teatterin sääntöjä. Esityksen jokainen kohtaus esitettiin eri tyyliä lajissa. Näin pyrittiin voimakkaaseen vieraannuttamiseen kun jokainen kohtaus oli erillinen kokonaisuutensa. Lisäksi jokaisen kohtauksen nimi esitettiin ennen kohtausta ylei-

sölle kyltin avulla. Myös näyttämölle oli sijoitettu kylttejä, joissa tietoisesti rikottiin teatterin illuusiota. Eräässä kyltissä esimerkiksi luki: Esityksen valot ja äänet ajetaan näyttämön takaa. Esityksessä puhuttiin suoraan yleisölle monin paikoin ja välillä myös selitettiin esityksen tapahtumia tai kommentoitiin niitä. Eräässä kohtauksessa minä ja vastaanäyttelijämme vaihdoimme yleisön nähden rooleja toistemme kanssa ja esitimme yhden kohtauksen väärissä rooleissa. Kaikilla näillä keinoilla pyrittiin etäännyttämään yleisö tapahtumista ja näin saamaan heidät tarkkailemaan tapahtumia kriittisesti ja huomaamaan esitetyt epäkohdat.

Mielestäni kuitenkin vanhojen tekstien, esimerkiksi juuri *Teurastamojen pyhän Johannan*, esittäminen nykypäivänä sellaisinaan ei palvele yhteiskunnallisen teatterin päämääriä. Mielestäni vaikuttavan teatterin tekemisessä kannattaa pureutua nimenomaan nyky-yhteiskuntaan ja pyrkiä osoittamaan sen epäkohdat. Jos tehdään vanhentuneita näytelmätekstejä, ne pitäisi ainakin päivittää ja tuoda tähän päivään siirtämällä tapahtumat nykyaikaan tai linkittämällä ne jollain muulla tavalla tämän päivän tapahtumiin. Mielestäni on turhaa tehdä klassikotekstiä vain sen klassikkoarvon vuoksi, jos siitä ei saada revittyä irti jotakin uutta ja ajankohtaista.

Vieraannuttaminen oli Brechtille voimakas keino herättää teatterin illuusiassa uinuva katsoja todella näkemään mitä näyttämöllä tapahtuu ja sitä kautta näkemään mitä maailmassa tapahtuu. Etenkin hänen aikanaan vieraannuttamiseksi toivat teatteriin suuria muutoksia ja olivat teatteriyleisölle uusia. Monet Brechtin keinoista ovat yhä käytössä tämän päivän teatterissa.

Brecht ei tehnyt taidetta taiteen vuoksi vaan taidetta maailman vuoksi. Tämän takia hänen kirjoituksensa tuntuvat vielä tänäkin päivänä hyvin inspiroivilta. Mielestäni se, että katsojalta vaaditaan kriittisyyttä ja tietynlaista yhteiskunnallista hereillä oloa on ensiarvoisen tärkeää nykyäänkin. Brechtin pyrkimyksenä oli muutos teatterin avulla. Muutos, jonka moottorina toimisivat teatterin katsojat. Brechtin mukaan eepinen teatteri ei halua jättää tarinan henkilöitä ”maailman armoille, väistämättömän kohtalon huomaan eikä se halua myöskään jättää katsojaansa suggestiivisen teatterielämyksen armoille. Se tahtoo opettaa katso-

jalleen aivan tiettyä, käytännöllistä, maailman muuttamiseen tähtäävää suhtautumistapaa.” (Brecht 1991, 51.)

2.2 Augusto Boal ja Sorrettujen teatteri

Sorrettujen teatterissa ei ole niinkään kyse puhumisesta vaan tekemisestä, ei niinkään oikeiden vastausten löytämisestä vaan kyseenalaistamisesta, eikä niinkään hyväksymisestä vaan pohtimisesta (Boal 1992, xxiv).

Jos Brechtin aikakaudella (1898–1956) ja hänen näytelmissään tunnettiin riistäjät ja sortajat, on sorto läsnä myös Augusto Boalin (1931–2009) teatterissa. Sorrettujen teatteri on brasilialaisen teatteriohjaaja ja -teoreetikko Boalin luoma metodi tai teatterin hyödyntämisen tapa, jonka juuret ovat Brasilian poliittisessa ilmapiirissä 1970-luvulla. Boalin, kuten Brechtinkin, luomat teoriat ja metodit ovat lähtökohdiltaan poliittisia, pyrkivät yhteiskunnalliseen muutokseen ja kiinnittyvät selkeästi omaan aikaansa. (Boal 1992, 28–29.) Itse asiassa Boalin voidaan katsoa olevan Brechtin seuraaja. Brechtin teoriat ovat olleet lähtökohtana ja innoituksena Boalin sorrettujen teatterille. (Pätsi 2010, 117.)

Sorrettujen teatterissa (englanniksi Theatre of the oppressed) on ideana käsitellä sortoa sorrettujen itsensä keskuudessa teatterin keinoin. Sitä kautta pyritään vaikuttamaan sekä voimaannuttavasti sortoa kokeneisiin, että yhteiskunnallisesti itse sortamiseen ja sen syihin. Boalin mukaan teatterin tulisi olla keino välittää tietoa ja muokata yhteiskuntaa. ”Teatteri voi auttaa meitä rakentamaan tulevaisuuttamme, sen sijaan että vain odottaisimme mitä tapahtuu”. (Boal 1992, xxxi.) Sorrettujen teatterin eri metodeja ovat muun muassa näkymätön teatteri (invisible theatre), mielikuvateatteri (image theatre) ja forum-teatteri (forum theatre) (Boal 1992, 2–29).

2.2.1 Forum-teatteri

Yksi Boalin tunnetuimpia metodeita on forum-teatteri. Forum-teatterissa pyritään käsittelemään yhteisölle tuttua aihetta yleisöä osallistamalla. Forumia voidaan kuvailla eräänlaiseksi teatterilliseksi peliksi, jossa katsojat eli osallistujat

kutsutaan ehdottamaan ja kokeilemaan ratkaisuja esitettyyn ongelmaan. Boal käytti katsojista termiä katsoja-osallistujat, englanniksi spect-actor, joka muodostuu englannin kielen sanoista spectator; katsoja ja actor; näyttelijä. Ongelma, joka forum-esityksessä näytetään, kuvaa aina tilannetta, jossa tapahtuu sortoa. Esityksessä on yleensä selkeästi erotettavissa toisella puolella sortajat ja toisella puolella henkilö, jota sorretaan. Tätä sorron kohteeksi joutuvaa henkilöä kutsutaan protagonistiksi. Parhaassa tapauksessa sekä forum-teatterin näyttelijät että katsoja-osallistujat ovat itse kokeneet esityksessä esille tulevan sorron kaltaista kohtelua. Kun aihe on osallistuvan yhteisön oma, heille tuttu, on heidän helppo tarjota vaihtoehtoisia ratkaisuita tilanteeseen. (Boal 1992, xxi ja 20.)

Forum etenee niin, että ensin esitetään kohtaus tai esitys, jota kutsutaan malliksi. Kun malli on esitetty kertaalleen kokonaisuudessaan, se esitetään uudelleen. Esitys etenee täsmälleen samalla tavalla kuin ensimmäisellä kerrallakin kunnes joku yleisöstä huutaa "Seis!", menee näyttämölle ja ottaa protagonistin roolin. Protagonistin roolissa katsoja-osallistuja yrittää muuttaa tapahtumien kulkua ja voittaa sortajat. Näyttelijät puolestaan pyrkivät parhaansa mukaan vastustamaan protagonistia ja viemään esitystä kohti sen alkuperäistä loppuratkaisua. (Boal 1992, xxi ja 20.)

Boal pyrki teatterillaan siihen, että se aiheuttaisi yleisössään reaktioita, saisi heidät ajattelemaan ja toimimaan oikeassa elämässä teatterin herättämän impulssin mukaan. Kuten Brechtinkin kirjoituksissa myös Boalin teksteissä puhutaan kirjaimellisesti maailman muuttamisesta. Pyrkimyksenä oli siis vaikuttaa katsojiin niin voimakkaasti, että heissä syntyisi halu korjata epäkohtia ja puuttua asioihin siinä maailmassa, jonka he näkivät ympärillään. Boal halusi valmistaa ihmisiä toimimaan elämässä kohtaamaansa sortoa vastaan. Näin teatterista tuli tavallaan harjoitus elämää varten.

2.2.2 Lakiasäätävä teatteri

Boal on kehittänyt myös teatterin vaikuttamiskeinoja hyvin pitkälle vievän lakiasäätävän teatterin.

Lakiasäätävä teatteri on ainutlaatuisen Augusto Boal –projektin viimeisin ja merkittävin vaihe. Se on yritys luoda todempi demokratian muoto käyttäen teatteria poliittisen systeemin sisällä. Se on hieno kokeilu, joka tutkii teatterin potentiaalia muuttaa yhteiskuntaa. (Boal 1998, takakansi.)

Kirjassaan *Legislative theatre – using performance to make politics* Boal avaa lakiasäätävän teatterin prosessia ja lähtökohtia vuonna 1998, jolloin projekti oli vielä kesken ja työn alla. Perinteisessä teatterissa on vallalla eivoro-vaikutteinen katsojasuhde. Näyttämöltä syötetään asioita, kuten tekstiä, tunteita, ajatuksia ja moraalialia, katsomoon. Liike on yksisuuntaista, koska katsomosta ei ole mahdollisuutta syöttää mitään näyttämölle tässä perinteisessä asetelmassa. Lakia säätävässä teatterissa, kuten sorrettujen teatterissa ylipääntään, tarkoituksena on luoda dialogi, synnyttää vuoro-vaikutteinen suhde kahden eri osapuolen välille. Forum-teatterissa nuo osapuolet olivat katsoja-osallistujat ja näyttelijät, lakia säätävässä teatterissa ne ovat kansalaiset eli äänestäjät ja kansanedustajat, kaupunginvaltuutetut tai muut vastaavat päättäjän asemassa olevat henkilöt. Boal sanoo, ettei halua hyväksyä sitä, että äänestäjä olisi pelkkä sivustaseuraaja tai katsoja, joka seuraa päättäjän toimintaa. Boalin mukaan äänestäjien tulisi päästä osallistumaan enemmän päätöksentekoon; sanoa mielipiteitään, keskustella asioista ja esittää vastaväitteitä. (Boal 1998, 19–20.) Jälleen kerran: Boal haluaa ihmisten muuttavan maailmaa, konkreettisesti.

Ensimmäiset askeleet lakiasäätävän teatterin kehittämisessä otettiin jo 80-luvulla, kun Boal palasi kotimaahansa Brasiliaan oltuaan useita vuosia maanpaossa Euroopassa. Maanpakoon hän joutui nimenomaan poliittisten teatteritekojensa takia. Nämä ensimmäiset kokeilut syntyivät halusta parantaa vähemmistöryhmien yhteiskunnallista asemaa. Kokeilu ei onnistunut, mutta idea jäi. Boalin päästyä kaupunginvaltuutetuksi Rio de Janeiron edustajanhuoneeseen, varsinainen projekti lakiasäätävän teatterin parissa sai alkaa. Boal työryhmineen teki yhteistyötä monien eri tahojen ja avustusorganisaatioiden kanssa.

Paikallisten ihmisten kanssa perustettiin ryhmiä, joissa käsiteltiin kyseisen alueen tai väestöryhmän ongelmia, joita olisi mahdollista ratkaista lainsäädännön avulla. Työskentely kohdistui erityisesti kaupungin köyhimmille alueille. Ryhmät työstivät forum-esityksiä, joissa esiteltiin lakialoitteen idea. Näitä esityksiä esitettiin julkisilla paikoilla, kuten alueen torilla, jolloin hankkeelle saatiin lisää näkyvyyttä. (Nikkilä 1999; Seppälä 2006.)

Entä oliko tästä kokeilusta mitään hyötyä? Onnistuiko Boal projektillaan todella muuttamaan maailmaa? Osa yrityksistä epäonnistui, mutta Boalin nelivuotisen edustuskauden aikana 32 lakiasäättävän teatterin avulla laadittua lakialoitetta hyväksyttiin. Näistä aloitteista 13 eteni virallisiksi laeiksi asti. (Nikkilä 1999; Wikipedia 2012c.) On aika hurjaa ajatella, että jotakin niin konkreettista kuin lakeja voidaan saada aikaan teatterin avulla. Tässä Boal on todella saavuttanut sen, mistä Brecht vain unelmoi: muutoksen teatterin avulla ja sellaisen muutoksen, jonka toimeenpanijoina ovat kansalaiset itse. Me ihmiset, katsojat, jotka on saatu pelkän katsomisen sijasta myös toimimaan itse.

Boalilla oli alusta alkaen selkeä tavoite, päämäärä, johon hän teatterin tekemisellä pyrki. Teatteri ei ollut hänelle vain taidetta ja ajanvietettä, vaan tietynlainen poliittinen vakaumus. Teatteri on keino vaikuttaa, nostaa tärkeitä asioita esiin ja ennen kaikkea aktivoida ihmisiä. Teatteri voi tehdä katsojista toimijoita, osallistujia, paitsi teatterissa myös elämässä. Forum-teatterissa kohtaaminen ei muutu, ellei yleisö muuta sitä. Sama pätee oikeassa elämässä: maailma ei muutu, ellei sinä muuta sitä. Niin kauan kuin pysymme passiivisina – pelkkinä katsojina, sivusta seuraajina – muutosta ei tapahdu.

3 TEATTERILLA VAIKUTTAMINEN VÄHÄNIEMEN MAAILMASSA

Seuraavaksi tarkastelen vaikuttamisen pyrkimystä oman teatterikäsitteeni ja omien kokemusteni pohjalta. Apunani käytän sekä kouluaikana kirjoittamaani manifestia, että omia kokemuksiani vaikuttamaan pyrkivän teatterin parissa. Tässä kohtaa tekstini ei ole tieteellisesti luotettavaa, enkä halukaan sen olevan. Tämän osion tarkoituksena on enemmän väittää ja provosoida.

3.1 Vähäniemen vaikuttamisen manifesti

Koska maailma ei ole karkkipaperia, myöskään teatteri ei saa olla karkkipaperia

(Vähäniemi 2010).

Vuonna 2010 Nykyteatterin historia-nimisellä kurssilla tehtävänäme oli kirjoittaa manifestit, jotka kuvastavat omaa teatterikäsitteistämme. Omani otsikko on ”Manifesti itkevän, nauravan, räkää pärskivän, tärستن lähimpään ihmiseen tarttuvan, henkeään haukkovan katsojan puolesta” (Vähäniemi 2010). Manifestissani keskityn siihen, että mielestäni teatterin pitää vaikuttaa katsojaansa voimakkaasti ja pitkäkestoisesti. Teatterin tulee kyetä aiheuttamaan muutosta. Palatessani manifestiin nyt, puolitoista vuotta sen kirjoittamisen jälkeen, myönnän että minua hymyilyttää. Olen kirjoittanut tekstiä, jota luultavasti häpeän kymmenen vuoden kuluttua. Toisaalta kysyn itseltäni häpeänkö sittenkään? Haluanko hävetä sitä, että uskon teatterin voimaan ja mahdollisuuksiin? Ehkä kuitenkin mieluummin olen naiivi idealisti kuin kynninen realisti.

Manifestissani kirjoitin kuvitellun katsojan puolesta. Manifestiin sisältyi tämän kuvitellun katsojan pyyntöjä tai käskyjä siitä, mitä teatterin tulisi hänelle tehdä:

Älä puhu minulle! Vaan: säikäytä minut, rakastele minua, tyrki ja töni, silittle hiljaa, sylje päin, ravistele minua, läimäytä kas-

voihini, ota väkisin takaapäin, hylkää minut, vapauta minut, kiusaa minua, anna minun ymmärtää, näytä etten ymmärrä mitään, haistattele minulle, paljasta minut, ota syliin, jätä minut yksin, tiputa jyrkänteeltä, pelasta minut. Sillä silloin olet siirtävä vuoria ja minä vapaisen sun kosketuksen alla.

(Vähäniemi 2010.)

Näillä pyynnöillä en tarkoita konkreettisia tekoja. En halua rakastella katsojaani tai sylkeä häntä. Ajattelen näitä verbejä samalla tavoin kuin ohjaaja ajattelee verbeillä antaessaan näyttelijälle ohjeita: ”Sinä lyöt häntä tällä repliikillä” tai ”Haluat silittää häntä kun sanot tämän lauseen”. Samalla tavoin mielestäni ohjaajan esitystä tehdessään tulisi ajatella verbien kautta yleisöään. Mitä haluat esityksen tekvän katsojalle? Millaisena haluat katsojan lähtevän teatterista? Itse koen että velvollisuuteni ohjaajana ja teatterintekijänä on tehdä kaikkeni sen eteen, ettei katsojan tarvitsisi lähteä esityksen jälkeen maailmaan välinpitämättömänä. Esityksen tulisi tehdä katsojaan sellainen vaikutus, että hän lähtee maailmaan valmiina toimimaan sen puolesta, mihin itse uskoo.

Lisäksi manifestini sisälsi kymmenen käskyä, tai sääntöä teatterin tekemisestä. Säännöissä esimerkiksi kielletään teatterin tekeminen niiltä, ”jotka haluavat vain viihtyä tai viihdyttää”. Rankkaa tekstiä, mutta kuten aiemmin totesin: mielestäni viihdyttäminen yksistään ei ole riittävä syy teatterin tekemiselle. Jos haluaa pelkästään viihdyttää, voi kertoa vitsejä ja liukastua banaaninkuoreen. Mielestäni teatterin pitää pystyä ja pyrkiä parempaan; kirvoittamaan naurun lisäksi kyyneleitä, nostattamaan niskakarvoja, aiheuttamaan katsojassa tarpeen arvioida uudelleen sekä maailmaa että omaa toimintaansa.

Käskyissä muun muassa todetaan, että näyttämöä ja katsomoa ei saa eriyttää toisistaan, vaan niiden välillä tulee tapahtua liikettä. Olen sitä mieltä, että Brechtin ja Boalin tavoitteissa on ideaa. Teatterissa tulisi pyrkiä aitoon vuorovaikutukseen näyttämön ja katsomon välillä. Esiintyjän tai näyttelijän tehtävänä on ”olla jättämättä katsojaa rauhaan”, kuten manifestissani todetaan.

Teatteri on epäonnistunut, mikäli katsoja lähtee sieltä välinpitämättömänä. Tällöin katsojan tulee saada rahat takaisin ja teat-

terin tulee huolehtia siitä, että hänelle järjestetään parempi esitys, sellainen joka toimii. Katsojan tulee lähteä teatterista silmät selällään, pyörällä päästään, tukka sekaisin, räkä poskella, änkkyttäen, rakkautta janoten ja kuin opetuslapsi lähetyskäskyä toteuttamaan.

(Vähäniemi 2010.)

Entä miten edellä mainitun kaltainen vaikutus sitten saadaan aikaan? Se lie-
neekin vaikeampi kysymys. Teatterin tai ylipäätään taiteen vaikutus katsojaan
riippuu aina subjektiivisesta kokemuksesta. Sama esitys saattaa aiheuttaa toi-
selle katsojalle hyvinkin voimakkaita vaikutuksia ja reaktioita, kun taas toiselle
katsojalle kokemus voi jäädä laimeaksi. Esityksen tekijänä en voi koskaan olla
varma sen vaikutuksista, voin vain toivoa, että edes osa katsojista vaikuttuu
esityksestä haluamallani tavalla. Voin kuitenkin tehdä parhaani sen suhteen,
että esityksellä on mahdollisuudet vaikuttaa.

Tässä minun ohjeeni vaikuttavan teatterin tekijälle: **Tee teatteria vain sellaisista aiheista, jotka koskettavat sinua henkilökohtaisesti.** Henkilökohtaisuus on avainsana teatterilla vaikuttamisessa. Tekijällä tulisi olla intohimoinen, tunneperäinen suhde aiheensa kanssa. Jos aihe ei jätä sinua kylmäksi, se luultavasti ei jätä myöskään yleisöä kylmäksi. Tietenkin toteutuksellakin on väliä. Oman kokemukseni mukaan esityksen vaikuttavuuteen vaikuttavat ainakin seuraavat seikat: näyttelijäntyön laatu, aiheiden käsittely ja esiintyjien ja katsojien välinen suhde.

Näyttelijäntyössä tärkeää on mielestäni se, että näyttelijä laittaa itsensä henkilökohtaisesti likoon ja antaa yleisölle aidosti jotakin itsestään. Roolin ulkokohtainen esittäminen tai tekstin lausuminen ei riitä. Näyttelijän on oltava valmis myös tietyllä tasolla riisumaan rooli ja näyttämään paljasta ihmisyyttä, nostamaan esitys henkilökohtaiselle tasolle. Aiheiden käsittelyssä pitää mielestäni olla rohkea ja uskaltaa käsitellä rankkojakin aiheita isosti ja raadollisesti. Teatterin voima piilee siinä, että siellä pelataan oikeilla ihmisillä tässä ja nyt. Siksi pikkusievvyys tai hyssyttely ei mielestäni kuulu teatteriin. Teatterissa pitää olla täysillä ihminen ja näyttää maailma sellaisena kuin se on, kaikkine rumine puolineenkin.

Myös yleisösuhteessa tarvitaan rohkeutta. Katsojalle ei saa antaa sitä mahdollisuutta, että hän pystyisi katsomaan esityksen läpi passiivisena penkillään lojuen. Katsoja täytyy pitää varpaillaan. Aina ei tarvitse koskea katsojaan tai pakottaa häntä lavalle, aktivoimiseen voi käyttää hienovaraisempiakin keinoja. Jo pelkkä osallistamisen mahdollisuuden ilmapiiri pitää katsojia kummasti varpaillaan. Yleisölle voi myös antaa esityksessä valtaa; esimerkiksi niin, että kohtauksen eteneminen riippuu yleisön toiminnasta. Jos toimintaan vielä liittyy valinta, jonka saa temaattisesti linkitettyä aiheen käsittelyyn on lopputuloksena usein katsoja, joka jää esityksen jälkeenkin pohtimaan: Miten toimisin oikeassa elämässä?

3.2 Kertomuksia ja kokemuksia nopean toiminnan teatterin kurssilta

Keväällä 2011 olin mukana toteuttamassa Juhana Herttuan ilmaisulukiassa Nopean toiminnan teatterin kurssia. Kurssi toteutettiin yhteistyössä MIMO -hankkeen kanssa. Kurssin pääopettajana toimi teatteritaiteen opettaja Marja Kangas. Nopean toiminnan teatteri on Kajaanin harrastajateatterissa syntynyt aktivistitaiteen muoto, jonka yhtenä kehittäjänä toimi teatteri-ilmaisun ohjaaja Eino Saari. Nopean toiminnan joukot on Kajaanin harrastajateatterin koulutus- ja tutkimusprojekti, joka käynnistettiin keväällä 2009. Sen tarkoituksena on tutkia, ”miten taide voisi reagoida aikaansa nopeasti”. Nopean toiminnan teatterissa tarkoituksena on etsiä esittäville taiteille uusia näyttämöitä perinteisten esitystilojen ulkopuolelta sekä soveltaa kansalaisaktivismia taiteeseen ja toimia poikkitaiteellisesti eri taidealojen mahdollisuuksia yhdistäen ja hyödyntäen. ”Toimintaperiaatteisiin kuuluvat nopea reagointi, ajankohtaisuus, jalkautuminen, uusien lajityyppien haltuunotto sekä yllättävät esitykset.” (Kajaanin harrastajateatteri 2012.)

Juhana Herttuan lukiassa toteutetulla kurssilla tutustuttiin nopean toiminnan teatteriin käytännön ja teorian kautta. Teoriapohjana käytettiin nopean toiminnan teatterin taustalla vaikuttaneita teatterihistorian ilmiöitä, joita ovat muiden muassa Brechtin ja Boalin teoriat. Kurssille osallistui 15 lukiolaisnuorta ja siihen

kuului 17 kontaktiopetustuntia. Kurssin aikana suunniteltiin ja tehtiin paljon esityksiä ja esityksellisiä tekoja yksityisessä tilassa (koululuokassa), puolijulkisessa tilassa (koulurakennuksessa tai sen pihalla) ja julkisessa tilassa (Turun kävelykadulla ja kauppakeskus Hansassa).

Kurssille osallistuneet nuoret olivat kaikki hyvin innostuneita kurssilla toteutetuista esityskokeiluista. Varsinkin julkiseen tilaan toteutetut tempaukset herättivät nuorissa erityistä intoa. Oli ”siistiä” päästä ”häröilemään” julkisesti ja aiheuttamaan hämmennystä. Esitykset eivät kuitenkaan olleet pelkästään hauskaa huvitusta, vaan niissä oli myös sisältöä ja viestiä. Ajankohtaisia aiheita etsittiin muun muassa sanomalehdistä ja esityksiä suunniteltiin uutisotsikoista tai lehtikuvista inspiroituen. Kurssilla tekemisessä yhdistyi mielestäni hyvällä tavalla kevyt suhtautuminen teatterin tekemiseen ja hauskanpito sekä kantaottavuus ja vakavistakin aiheista inspiroituminen.

Tässä esimerkkejä toteutetuista esityksistä:

1. *Kylttijamit*

Toteutimme *kylttijamit* eli yhden henkilön mielenosoitukset, joissa jokainen osallistuja valmisti itselleen mielenosoitus-kyltin. Kylttiin sai kirjoittaa haluamansa tekstin. Tämän jälkeen tehtävänä oli lähteä kyltin kanssa julkiselle paikalle. Kylttijameja on toteutettu eri versioina suomessa eri ryhmien ja esiintyvien taiteilijoiden toimesta. Muun muassa esitystaiteilija-aktivisti Petri Taipale on järjestänyt kylttijameja Helsingissä. (Kaarainen 2006.) Nopean toiminnan teatterin kurssin *kylttijameissa* vaihtoehtona oli joko valita tietty paikka, johon jää kyltin kanssa, kulkea kyltin kanssa jokin matka tai jättää kyltti itsekseen johonkin paikkaan. Kyltteihin kirjoitettuja tekstejä olivat esimerkiksi: Hymyile mulle, Haluan nauraa kanssasi, Näetkö? (kyltin keskellä pienellä kirjoitettuna), Katso niin näet ja Sinä olet ihminen, muistatko? Tässä tempauksessa jokainen osallistuja loi oman kannanottonsa. Monet teksteistä olivat myös monitulkintaisia, jolloin vastuu viestin tulkinnasta jäi pitkälti vastaanottajalle eli ”esityksen” katsojalle.

2. *Katseet ja hymyt*

Katseet ja hymyt oli Turun kävelykadulla toteutettu eräänlainen piiloteatteriesitys. Piiloteatteri tai näkymätön teatteri on Boalin kehittämä esitysmuoto, jonka ideana on se, että katsoja ei tiedä katsovansa esitystä. Boal käytti näkymätöntä teatteria keskustelun herättäjänä. Hän loi julkisiin tiloihin esityksiä, jotka esittivät yleensä jonkin konfliktin, minkä avulla pyrittiin saamaan katsojat osallistumaan tilanteeseen ja vaikuttamaan itse näkemäänsä epäkohtaan, esimerkiksi epäoikeudenmukaiseen kohteluun. (Boal 1992, xx.) *Katseet ja hymyt* ei sisältänyt varsinaista konfliktia tai harjoiteltua kohtausta. Siinä soluttauduttiin kävelykadulla kävelevien ihmisten joukkoon ja toteutettiin kolmea erilaista tehtävää:

- Kävele niin, että otat katsekontaktia vastaantulijoihin ja hymyilet vinosti ajatuksella ”tiedän salaisuutesi”.
- Stalkkeri: lähde seuraamaan jotakuta kadulla kävelevää henkilöä ensin kauempaa pyrkien pikkuhiljaa lähemmäs ja lähemmäs ja lopulta kahden metrin etäisyydellä. Jos seurattava kääntyy katsomaan tai kysyy jotain, esitä viatonta.
- Salainen ihailija: lähde seuraamaan jotakuta kadulla kävelevää henkilöä kuin olisit todella ihastunut häneen. Pyri lähemmäs ja lähemmäs. Jos seurattava kääntyy katsomaan tai kysyy jotain, hihitä ihastuneesti ja punastu.

Esitys herätti paljon hämmennystä ja mielenkiintoa. Etenkin Suomessa, jossa vieraille ihmisille hymyileminen ja kontaktin ottaminen ylipäätään on harvinaista, tällainen esitys aiheuttaa monenlaisia reaktioita. Tämänkaltaisen esityksen kantaaottavuus liittyy juuri siihen, miten suhtaudumme toisiimme arjessa ja miten ylipäätään huomioimme kanssaihmissiämme.

3. *Laatikkoperformanssi*

Laatikkoperformanssi toteutettiin myös Turun kävelykadulla. Se sisälsi kolme erilaista pahvilaatikkoa, jotka oli sijoitettu kadulle pienen etäisyyden päähän toisistaan. Ensimmäisessä laatikossa oli päällä teksti ”Täällä asuu vaikuttaja. Kurkista sisään”. Sisällä laatikossa oli peili. Toinen laatikko oli suljettu ja sen sisällä oli musiikkisoitin, josta kuului musiikkia. Kolmas laatikko oli liikkuva laatikko, jonka sisällä oli ihminen. Liikkuessa laatikosta näkyivät vain sen sisällä olijan

jalat. Laatikko pysyi välillä paikoillaan ja lähti sitten yllättäen liikkeelle. Se oli myös kontaktissa kadulla liikkuvien ihmisten kanssa. Laatikoilla oli kaikilla oma pieni viestinsä, joka ehkä selkeimmin näkyi ensimmäisessä laatikossa. Laatikon tarkoitus oli yllättävällä tavalla herättää ihmiset huomaamaan että jokainen meistä voi olla vaikuttaja, jos haluaa. Eniten huomiota ohikulkijoissa herätti liikkuva ihmis-laatikko. Se aiheutti iloa ja hämmästyä muuttamalla arkisen kadun hetken ajaksi joksikin muuksi, ehkä leikkipaikaksi.

4. *Hansahäät*

Kauppa-keskus Hansaan toteutettiin *Hansahäät* -niminen esitys, jossa lesbopariskunta meni naimisiin perinteisiä kirkonmenoja muistuttavalla tavalla. Esityksessä hääväki kokoontui kauppa-keskuksessa olevalle aukiolle ja asettui kirkkohäitä esittävään asetelmaan muodostaen käytävän. Pappi odotti ”alttarilla” hääparia, joka saapui liikuttuneena paikalle. Pappi toimitti vihkimisen ja myös kaosot saivat puheenvuoron seremoniassa. Toinen kaasoista luki puheessaan raamattua. Vihkimisen jälkeen hääpari lähti kauppa-keskuksesta hääväen saattamana ja poistui paikalta asianmukaisesti koristellulla polkupyörällä, jossa luki ”just married”. Esitys otti kantaa Suomen avioliittolakiin, joka on tällä hetkellä syrjivä seksuaalivähemmistöjä kohtaan.

Kurssilla pidettiin yhteistä työpäiväkirjaa, joka kiersi vuorotellen jokaisella kurssilaisella. Työpäiväkirjasta löytyy kurssilaisten huomioita joidenkin esitysten herättämästä huomiosta:

Saimme ihmisiä hämmennyksiin tuijottamalla heitä silmiin ja seuraamalla heitä ihastuneina. Pojat taisivat olla aika imarreltuja saatuaan hihittelevän tyttölauman kannoilleen... On hauskaa herättää huomiota.

Meitä ei alettu kivittää, mikä on aina positiivista. Mutta taidettiin me hämmennystä hiukan herättää. Toivottavasti jotain ajatuksia herätettiin ihmisissä.

Yleisesti ottaen kurssin toiminta tuntui innostavan nuoria. Siitä, jatkoivatko he kurssin jälkeen jotakin vastaavaa toimintaa, minulla ei ole tietoa. Mutta sen perusteella, millaista innostusta kurssilla näin, voisin kuvitella tällaisen toiminnan kannustavan nuoria aktivoitumaan kurssin ulkopuolellakin. Kurssilla toteutetut esitykset olivat helppoja toteuttaa ja vaativat vain vähän, jos lainkaan harjoitte-

lua. Tässä lienee myös esimerkki yhdestä nopean toiminnan teatterin ideasta: tehdä kanta-aottavan taiteen tekemisestä helppoa, hauskaa ja nopeaa. Ajatuksena on se, että kuka tahansa voi toteuttaa vastaavia tempauksia missä tahansa ja keksiä uusia. Yleisönäkökulmasta koen että teatterin jalkautuminen kaduille ja ihmisten arkeen tuo sitä lähemmäs myös niitä ihmisiä, jotka eivät normaalisti käy teatterissa. Tällöin voidaan tavoittaa monia sellaisia ihmisiä, joita teatterilla ei muutoin tavoitettaisi. Kadulla vastaan kävelevä hymyilevä piiloteatterin tekijä ei välttämättä mullista koko elämääsi, mutta huonona päivänä se voi hyvinkin pelastaa päivän ja antaa kipinän hymyillä itsekkin. Silloin on onnistuttu jo vaikuttamaan johonkin, edes hetken verran.

3.3 Tavoitteena muutos – *Haistattelunäytelmä eli rakas paska maailma*

Taiteellinen opinnäytetyöni oli ohjaus *Haistattelunäytelmä – eli rakas paska maailma*, joka myös toteutettiin osana MIMO -hanketta. Esityksen lähtökohtana oli tehdä nuorten kanssa työryhmälähtöisesti toteutettava kanta-aottava esitys. Ajatuksena oli saada mukana olevat nuoret pohtimaan mihin he haluaisivat vaikuttaa ja mitä he haluaisivat muuttaa tässä maailmassa. Näistä aiheista muodostui esityksen sisältö. Tausta-ajatuksena koko prosessissa oli saada nuoret ajattelemaan kriittisesti omaa aikaansa ja omaa haluaan vaikuttaa asioihin. Itse esityksen tavoitteena oli tietenkin vaikuttaa yleisöön mahdollisimman paljon.

Työryhmässä oli mukana kymmenen lukiolaisnuorta, joista valtaosa Juhana Herttuan ilmaisulukiosta. Materiaalia esitystä varten tuotettiin harjoituksissa erilaisin työryhmälähtöisin keinoin ja harjoittein, esimerkiksi improvisaatio- ja kirjoitusharjoitusten avulla. Lisäksi esityksen materiaalina hyödynnettiin Juhana Herttuan lukiossa pidetyllä yhteisöllisen dramaturgian kurssilla kirjoitettua esityskäsikirjoitusta. Käsikirjoituskurssilla oli seitsemän osallistujaa. Kurssilaisia kannustettiin kirjoittamaan heille tärkeistä aiheista ja asioista, joihin he haluaisivat vaikuttaa. Olin itse toinen kurssin vetäjistä. Kurssin pääopettajana toimi Marja Kangas. *Haistattelunäytelmää* harjoiteltiin syyskuusta 2011 maaliskuulle 2012 ja

sen ensi-ilta oli 6.3.2012 Taideakatemian Köysiteatterissa. Esityksiä oli yhteensä seitsemän ja niissä katsojia 576 henkilöä.

3.3.1 Esityksen tekoprosessin vaikutus tekijöihin

”On vaikeaa asioihin vaikuttaa, silti uskotaan: meissä on voimaa!” (Biisistä ”Nyt maailma”, Haistattelunäytelmä).

Esityskauden jälkeen pyysin näyttelijöitani vastaamaan kyselyyn (Liite 2), jonka avulla pyrin selvittämään heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan esityksen tekemisestä ja esittämisestä.

Kaikki osallistujat olivat kokeneet prosessin vaikuttaneen heihin. Toiset kuvailivat vaikutusta hyvin voimakkaaksi, toiset kertoivat vaikutuksen olleen lievempää. Monet kertoivat itsetuntonsa tai itsevarmuutensa kasvaneen ja monet mainitsivat kokevansa että uskaltavat prosessin jälkeen olla vapaammin oma itsensä. Lähes kaikki myös mainitsivat kehittyneensä esiintyjinä ja oppineensa teatterin tekemisestä. Neljä kymmenestä mainitsi myös, että esityksen tekoprosessi on saanut heidät pohtimaan enemmän yhteiskunnallisia asioita ja oivaltamaan uusia asioita maailmasta ja halustaan tai mahdollisuuksistaan vaikuttaa asioihin. Yksi osallistujista totesi oppineensa ”että yksikin ihminen voi vaikuttaa asioihin jos niin haluaa” (Kysely, poika 16 v.). Seuraavassa kommentissa näkyy myös se miten tekoprosessi oli vaikuttanut paitsi osallistujan henkilökohtaisiin tavoitteisiin, myös hänen maailmankatsomukseensa ja ihmiskäsitykseensä:

Musta tuntuu nyt että oon varmempi ja ehjempi ihminen. Että tää esitys antoi mulle jotain sellaista puuttuvaa, mitä mä olin etsinyt jo kauemman aikaa. (--) Yksi hienoimpia asioita mitä opin oli se, että me ollaan vielä enemmän erilaisia kun vois ikinä kuvitella. Meitä ei saa mitenkään samaan muottiin. Mutta meillä voi olla yhteinen päämäärä, tavoite, unelma, sanoma. Se, että kaikki uskoo yhteen ja samaan juttuun riittää. (--) Jokaisissa treeneissä mä tunsin olevani 150% minä – tätä mun pitää tehdä ja näin mun pitää elää. Täysillä, huutaen sanomaa rakkauksen ja solidaarisuuden ja tasa-arvon puolesta. (--) Sain elää sen puolesta mihin mä uskoin. Paremman maailman. Mä opin, että mä haluan elää niiden arvojen puolesta mihin mä uskon. Mieluiten tekemällä taidetta ja toteuttaen itseäni. Silloin mä oon elossa.” (Kysely, tyttö 17 v.)

3.3.2 Esityksen vaikutus yleisöön – tekijöiden arvio

Kun kysyin osallistujilta vaikuttiko esitys heidän arvionsa mukaan johonkin, kaikki vastasivat että varmasti vaikutti. Osallistujat arvioivat vaikutusta oman kokemuksensa ja saamansa katsojapalautteen perusteella. Kaikki olivat kuitenkin vastauksissaan yksimielisiä siitä, että esitys oli vaikuttanut moniin katsojiin hyvin voimakkaastikin. Vastauksissa tuotiin esille sitä, miten rankkoja ja ajan-kohtaisia esityksessä käsitellyt aiheet olivat. Osallistujien arvion mukaan esitys oli ollut monille vanhemmille jopa järkyttävä, koska siinä nuorten maailma esitettiin niin raadollisesti. Lähes kaikki kertoivat saaneensa positiivista katsojapalautetta sekä tutuilta että tuntemattomilta katsojilta.

Monet katsojista tulivat itkien ja liikuttuneina kiittämään nuoria esityksestä. Kyselyn perusteella osallistujat kokivat, että valmis esitys oli ollut hyvin vaikuttava ja he uskovat, että se on saanut monen ihmisen ajattelemaan asioista uudella tavalla. Vastauksissa mainittiin, että aikuiset katsojat olivat esityksen avulla ymmärtäneet nuorten maailmaa paremmin ja nuoret puolestaan tunnistivat esityksestä omia kokemuksiaan. Katsojilta kuulluissa palautteissa esitystä oli kuvailtu muun muassa sanoilla kaunis, uskottava, tärkeä, puhutteleva ja koskettava. Monissa vastauksissa nousi näytelmän teemoista esille etenkin koulu-kiusaaminen ja se, että osallistujat uskoivat esityksen vaikuttaneen siihen miten katsojat jatkossa toimivat omassa elämässään jos he kohtaavat tai todistavat kiusaamista.

Seisoen annettujen aplodien jälkeen katsomosta valui kansaa vaarista vaippaikään, kaikilla kyyneleet silmissä. Tämä esitys sellaisen vaikutuksen tehneenä ei hetkessä unohdu keneltäkään. (Kysely, tyttö 16 v.)

Katsojat olivat tosi vaikuttuneita näytelmän aitoudesta, ja siitä että on osattu pu-reutua juuri oikeisiin ongelmiin. Aikuisiin esitys vaikutti positiivisesti, oma isäni sanoi ainakin että ei enää koskaan aliarvioi teinien pahaa oloa. (Kysely, tyttö 17 v.)

Varmasti rohkaisimme esityksessä jotakin nuorta ehkäpä menemään koulu-kiusatun puolelle tai koulukiusatulle annoimme voimaa. Esityksessämme kuitenkin oli myös kohtauksia, jotka sijoittuivat nuorten vanhempien elämään (--) Tämä nostatti monelle aikuiselle uskoakseni mieleen sen, että olisikos joskus aika ottaa omaa lastaan kädestä kiinni ja kysyä häneltä onko kaikki hyvin. Tiivistettynä uskon, että esityksemme vaikutti eri-ikäisiin ihmisiin monella tavalla. (Kysely, tyttö 17 v.)

3.3.3 Voiko teatterilla vaikuttaa?

Kuusi kymmenestä osallistujasta kertoi nähneensä joskus jonkun sellaisen esityksen, joka on vaikuttanut pitkäkestoisesti ja aiheuttanut itsessä jonkin muutoksen. Kolme kymmenestä ei ollut nähnyt vaikuttavaa esitystä ja yksi ei osannut sanoa varmasti. Vaikuttavista esityksistä kerrottiin esimerkiksi, että ne olivat olleet koskettavia, puhuttelevia ja aiheet henkilökohtaisesti lähelle tulevia tai muuten samaistuttavia. Esitykset olivat vastausten mukaan myös aiheuttaneet toimintaa omassa elämässä niiden näkemisen jälkeen; esimerkiksi ajattelutavan muutoksen, itsetunnon kohoamisen tai maailmankuvan avartumisen.

Kyselyn viimeisenä kysymyksenä halusin kysyä nuorilta saman kysymyksen, joka sai minut kirjoittamaan tätä työtä: voiko teatterilla vaikuttaa? Vastaukset olivat lohduttavan yksimielisiä: ehdottomasti voi. Jokaisesta vastauksesta kuvasi vilpittömän uskon teatterin voimaan. Vaikka esitys ei vaikuttaisikaan jokaiseen katsojaan, niin yksikin vaikuttanut katsoja riittää. Teatterilla voi muuttaa maailmaa; ei ehkä koko maailmaa kerralla, mutta yhden ihmisen maailman kerrallaan. Tähän uskovat ainakin *Haistattelunäytelmässä* mukana olleet nuoret ja siihen uskon minäkin.

Asioihin voi vaikuttaa vaikuttamalla ihmisiin, jotka vaikuttavat asioihin. Teatterilla vaikutamme ihmisiin, jotta he vaikuttaisivat asioihin. (--) Jos teatteri saa ihmiset ajattelemaan ja pohtimaan asioita ja kyseenalaistamaan arvomaailmaansa, jos saisimme sytytettyä jonkin liekin jonnekin ihmisielen sopukoihin, olemme askeleen lähempänä parempaa maailmaa. (Kysely, tyttö 17 v.)

4 YHTEENVETO

Taide ja viihde ovat kiistanalainen sanapari kulttuurialalla toimivien keskuudessa. Viihdettä on lähes yhtä vaikea määritellä kuin taidetta. Joku on joskus sanonut että viihteen tehtävä on tarjota ihmiselle mahdollisuus eskapismiin eli pako todellisuudesta. Kun taas taiteen tehtävä on pysäyttää ihminen ja avata hänelle ikkuna maailmaan ja sieluun. Taide valmistaa ihmistä kuolemaan tai paljastaa hänelle elämän tarkoituksen. Nämä ovat suuria tavoitteita, mutta miksi tyytyä vähempään? Itse rakastan hokemaa: **teatterissa kaikki on mahdollista**. Teatterintekijän pitää mielestäni osata hyödyntää nämä rajattomat mahdollisuudet. En ole koskaan halunnut ymmärtää, miksi jokin esitys tehdään, ellei sen olemassaololle ole selkeää syytä. Ellei esityksellä ole tarkoitusta, jotakin ylevöittäväää päämäärää, halua muuttaa jotakin, vaikuttaa. Olipa kyse sitten pienestä ja arkisesta tai maailmaa syleilevän suuresta aiheesta. Toki viihdyttäminenkin on syy, mutta mielestäni se ei yksistään riitä. Teatteriesitys saa olla viihdyttävä, mutta sen pitäisi lisäksi osata vaikuttaa muullakin tavalla, vaikuttaa katsojaan kokonaisvaltaisesti.

Teatteri ei ole historiansa aikana ollut pelkästään viihdykettä vaan sitä on käytetty moniin tarkoituksiin. Teatterilla on pyritty vaikuttamaan paitsi ihmisiin tunnetasolla, myös yhteiskunnallisesti ja poliittisesti. Väitän, että siinä on myös onnistuttu. Teatterilla on vaikutettu, sillä on muutettu maailmaa varmasti muuallakin kuin Brechtin Saksassa tai Boalin Brasiliassa. Muutos syntyy pienistä teoista, samalla tavalla kuin pitkä matka muodostuu pienistä askelista. Jokainen pieninkin teatterillinen teko, joka pyrkii muuttamaan jotakin, on merkityksellinen ja tärkeä. Aiheuttipa se sitten uuden lakialoitteen tai vain hyvän mielen yhdelle vastaantulijalle.

Haistattelunäytelmän alkubiisissä nuoret lauloivat ”Nyt maailma, sun on aika muuttua. On aika maailmalle suuttua!”. He tekivät sen palavin silmin ja täydestä sydämestään. Juuri siten teatteria pitääkin tehdä: niin, että todella tarkoittaa sitä mitä sanoo. Toivon, että teatteri ei tulevaisuudessakaan tule olemaan vain tapa

viihtyä ja viihdyttää. Toivon, että yhä useampi teatterintekijä löytäisi keinoja käyttää teatteria vaikuttamisen välineenä. Sillä maailma tarvitsee yhä muutosta, eikä se muutos tapahdu, elleimme me tee sitä.

LÄHTEET

- Boal, A. 1992. Games for actors and non-actors. Lontoo ja New york: Routledge.
- Boal, A. 1998. Legislative theatre. Using performance to make politics. Lontoo ja New york: Routledge.
- Brecht, B. 1991. Kirjoituksia teatterista. Helsinki: Teatterikorkeakoulu.
- Kaarakainen, T. 2006. Mies, kyltti ja sanoma. Voima-lehti 4/2006. Viitattu 24.4.2012. <http://fifi.voima.fi/voima-artikkeli/2006/numero-4/mies-kyltti-ja-sanoma>
- Kajaanin harrastajateatteri 2012. Kajaanin harrastajateatterin kotisivut. Viitattu 25.3.2012. <http://kht.nopeantoiminnanjoukot.fi/>
- Nikkilä, P. 1999. Teatterintekijä sorron yöstä. Teatterikorkea-lehti 1/99. Teatterikorkeakoulu. Viitattu 25.3.2012. <http://www2.teak.fi/teak/Teak199/6.html>
- Pätsi, M. 2010. Näyttelijän tekniikoita. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Seppälä, T. 2006. Lainsäätö pelkkää teatteria. Karhunkierros-lehti 2/2006. Helsingin yliopiston satakuntalainen osakunta. Viitattu 25.3.2012. http://www.satakuntalainenosakunta.fi/j/images/stories/karhunkierros/kk_06_2_web.pdf
- Weiling Göös ja Almagesti Oy 1993. Suomalainen tietosanakirja 7. Porvoo: WSOY
- Wikipedia2012a. Esittävä taide. Viitattu 23.3.2012. http://fi.wikipedia.org/wiki/Esitt%C3%A4v%C3%A4_taide
- Wikipedia 2012b. Poliittinen. Viitattu 24.4.2012. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Poliittinen>
- Wikipedia 2012c. Theatre of the oppressed. Viitattu 25.3.2012. http://en.wikipedia.org/wiki/Theatre_of_the_Oppressed

Manifesti

ÄLÄ PUHU MINULLE!

VAAN:

SÄIKÄYTÄ MINUT,
RAKASTELE MINUA,
TYRKI JA TÖNI,
SILITTELE HILJAA,
SYLJE PÄIN,
RAVISTELE MINUA,
LÄIMÄYTÄ KASVOIHIN,
OTA VÄKISIN TAKAAPÄIN,
HYLKÄÄ MINUT,
VAPAUTA MINUT,
KIUSAA MINUA,
ANNA MINUN YMMÄRTÄÄ,
NÄYTÄ ETTEN YMMÄRRÄ MITÄÄN,
HAISTATTELE MINULLE,
PALJASTA MINUT,
OTA SYLIIN,
JÄTÄ MINUT YKSIN,
TIPUTA JYRKÄNTEELTÄ,
PELASTA MINUT.

Sillä silloin olet siirtävä vuoria
ja minä vapisen sun kosketuksen alla

MANIFESTI
ITKEVÄN, NAURAVAN, RÄKÄÄ PÄRSKIVÄN,
TÄRISTEN LÄHIMPÄÄN IHMISEEN TARRAUTU-
VAN, HENKEÄÄN HAUKKOVAN KATSOJAN
PUOLESTA.

Hanna Haba Vähäniemi, 2010

" Kun minä menen teatteriin toivon joka kerta, että minut riisuttaisiin aseista. Että yhtäkkiä huomaisin olevani siinä ja nyt, ilkosillani kaiken pienuuteni kanssa, ihmisyyden ytimessä. Ja kun lähtiessäni pukeutuisin, olisin paljossa viisaampi "

- Leena, 46 v.-

" Olis kiva nähdä jotain sellaista että paskat tulis housuun, pelästyis niin paljo maailmaa, itteensä, ihmistä. Tajuais että miten itse haluaa elää. "

- Mikko, 23 v.-

" Ku vois vaan vullottaa niin että tippuu tuolilta, ja sitten joku ottais syliin "

- Patu, 32 v.

1. Teatteri on äärimmäisten kokemusten areena.
2. Teatteri ei ole paikka sellaisille, jotka haluavat vain viihtyä tai viihdyttää.
3. Teatterin pitää haista elämälle; pierulle, valkosipulille, kanelille, viinalle, märälle ruoholle ja ruskistuvalle jauhelihalle.
4. Koska maailma ei ole karkkipaperia, myöskään teatteri ei saa olla karkkipaperia.
5. Teatterissa kuuluu elää. Elämään kuuluvat olennaisesti seuraavat toiminnot: hengittäminen, suolen toiminta, havainnointi, kommunikaatio, reagointi ympärillä tapahtuvaan, ääntely, liike.
6. Teatterissa ei kuulu eriyttää toisistaan näyttämöä ja katsojaa; täällä istutaan hiljaa ja täällä esiinnyttään. Esiintyjä on olemassa katsojaa varten ja hänen velvollisuutensa on olla jättämättä katsojaa rauhaan, katsoja tarvitsee esiintyjää voidakseen kokea jotain. Esiintyjä on katsojalle opaskoira, riivaaja, rakastaja, kanssamatkustaja, koulukiusaaja, enkeli, tulkki, parantaja, petollinen ystävä ja messias.
7. Sinä et tee teatteria, teatteri tekee sinut.
8. Teatteri on epäonnistunut, mikäli katsoja lähtee sieltä välinpitämättömänä. Tällöin katsojan tulee saada rahat takaisin ja teatterin tulee huolehtia siitä, että hänelle järjestetään parempi esitys, sellainen joka toimii. Katsojan tulee lähteä teatterista silmät selällään, pyörällä päästään, tukka sekaisin, räkä poskella, änkyttäen, rakkautta janoten ja kuin opetuslapsi lähetyskäskeä toteuttamaan.
9. Teatterin tulee näyttää ihmisen pimeimmätkin puolet, mutta sen tehtävä ei ole tarjota paikkaa näiden pimeiden puolten vapaaseen toteuttamiseen. Teatteri ei ole väkivaltaa.
10. Teatteri sisältää kaikki mahdollisuudet. Käytä ne.

"Tänään minä olen uudestisyntynyt. En enää tiedä kuka ennen olen, mutta nyt olen tässä. Näen selvemmin värit, muodot, ihmiset. Nyt tiedän mikä on tärkeää, mikä on raskasta ja mikä keveää. Kampaus ja meikki on pilalla, mutta väliäkö sillä, olen kulkenut melkoisen matkan. Tämän minä haluan jakaa, en aio enää vaieta. Kuulkaa maailma! Tämä on totta!"

- Maritta, 52 v.-

Hanna Haba Vähäniemi

Kysely

KYSELY

HAISTATTELUNÄYTELMÄ eli rakas paska maailma

16.3.2012

1. Miten tämän esityksen tekoprosessi on vaikuttanut sinuun? Koetko muuttuneesi prosessin aikana? Mitä olet oivaltanut, missä kehittynyt jne.?
2. Koetko että valmis esitys vaikutti johonkin? Mihin ja millä tavalla?
3. Millaista katsojapalautetta sait esityksestä? Palautteen perusteella arvioi katsojien kokemusta, vaikuttiko esitys heihin ja millä tavalla?
4. Oletko itse nähnyt jonkun esityksen, joka on vaikuttanut sinuun pitkäkestoisesti, aiheuttanut sinussa jonkinlaisen muutoksen? Jos, niin kerro millä tavalla ja minäkalaisen muutoksen.
5. Voiko teatteria tekemällä mielestäsi vaikuttaa asioihin? Perustele.